

INVENTARI DEL PATRIMONI VETERINARI

FÀBREGAS I COMADRAN X.

Escorxador municipal de Vidreres

INTRODUCCIÓ

L'Inventari del Patrimoni Veterinari és una proposta del Dr. Martí Pumarola i Batlle, en col·laboració amb Vicenç Allué Blanch, ambdós membres de la junta de l'Associació Catalana d'Història de la Veterinària (ACHV). S'engloba dins del projecte sobre el Patrimoni Sanitari Català (2017), que inclou els professionals de Veterinària, Medicina, Farmàcia, Oftalmologia i Infermeria. Com a criteri d'inclusió en aquest patrimoni veterinari, s'han considerat els espais/àmbits de treball, elements i estris, de competència i/o ús professional veterinari, *in extenso*, de Catalunya. La relació presentada no es exhaustiva i per tant, la proposta de recerca és oberta. D'aquest Patrimoni Veterinari en poden formar part:

- Immobles/espais: dels quals es tractarà més endavant.
 - Escorxadors municipals.
 - Explotacions ramaderes.
 - Fires ramaderes.
 - Mercats municipals.
 - Places de toros.

- Museus:
 - Encara que no directament d'ús professional veterinari, els museus de la Vida Rural mostren material ramader i eines tradicionals i modernes, agrícoles, ramaderes i forestals.
https://ddd.uab.cat/pub/fotos/xfabregas/256539/MDVRmuseus_a2021.pdf
 - L'extint Escorxador de Mercabarna disposava d'una col·lecció de “monstres fetals i neonatals”, dissecats i en líquids conservants, a les oficines dels Serveis Veterinaris Oficials.

- Elements murals: són cartells (pòsters), divulgatius o de propaganda comercial, de temàtica diversa (classificació de canals i especejament, races d'animals domèstics, lesions anatomo-

patològiques,...). Els més antics són dels anys 1960-70, del Gremi de Carnissers i mostren amb fotografies, l'especejament de boví i d'oví. Estan dipositats al Fons de la Biblioteca de la Facultat de Veterinària (UAB).

- Objectes: es troben dipositats en una sala annexa a la Biblioteca de la Facultat de Veterinària (UAB), en custòdia de l'ACHV.
 - Instrumental clínic i de cirurgia, aportat pel Dr. Pumarola, de la seva nissaga veterinària familiar.
 - Material de laboratori, de vidre per al control domèstic de la qualitat de la llet (dels anys de la postguerra); segells d'inspecció veterinària per al marcatge de canals, de l'antic Escorxador Municipal d'Arbúcies (2008); un bac, amb números i lletres per marcar canals a tinta, materials donats pel veterinari oficial Xavier Fàbregas i Comadran.
 - En diversos escorxadors de porcí es trobaven antics triquinoscopis de projecció en desús, emmagatzemats en racons i als tallers dels mecànics, o encara en funcionament doncs eren tècnicament i laboralment uns molt bons aparells, de reconegudes marques de l'extinta DDR, com la ROW RATHENOW (foto pàgina 5).
 - Col·leccions particulars:
 - Josep Call (Sils): material ramader de pagès, de carnisseria i de la mort de porc:
<https://ddd.uab.cat/record/256259?ln=ca>
<https://ddd.uab.cat/record/256537?ln=ca>
<https://ddd.uab.cat/record/266585?ln=ca>
 - Josep Bancells, de l'Hostal de la Granota (Sils):
<https://ddd.uab.cat/record/240918?ln=ca>
 - J. M. Benejam (Figueres): terrissa ramadera.
<https://www.emporda.info/oci/2013/02/07/mostren-terrissa-dedicada-mon-bestiar-51119775.html>

- Documents:
 - Documentació professional de la inspecció veterinària oficial del Departament de Sanitat/Salut de la Generalitat de Catalunya, que comprèn els períodes 1988-2005 (escorxador) i 2006-2012 (partit). Ha estat donada pel veterinari oficial Xavier Fàbregas i Comadran i arxivada i dipositada al Fons de la Biblioteca de la Facultat de Veterinària (UAB),:
 - Programes.
 - Protocols.
 - Fitxes.
 - Documents tècnics.
 - Jornades.
 - Cursos.
 - Seminaris.
 - Documentació administrativa.
 - Etc.

L'objectiu d'aquest treball es presentar els immobles/espais pertanyents al Patrimoni Veterinari de Catalunya.

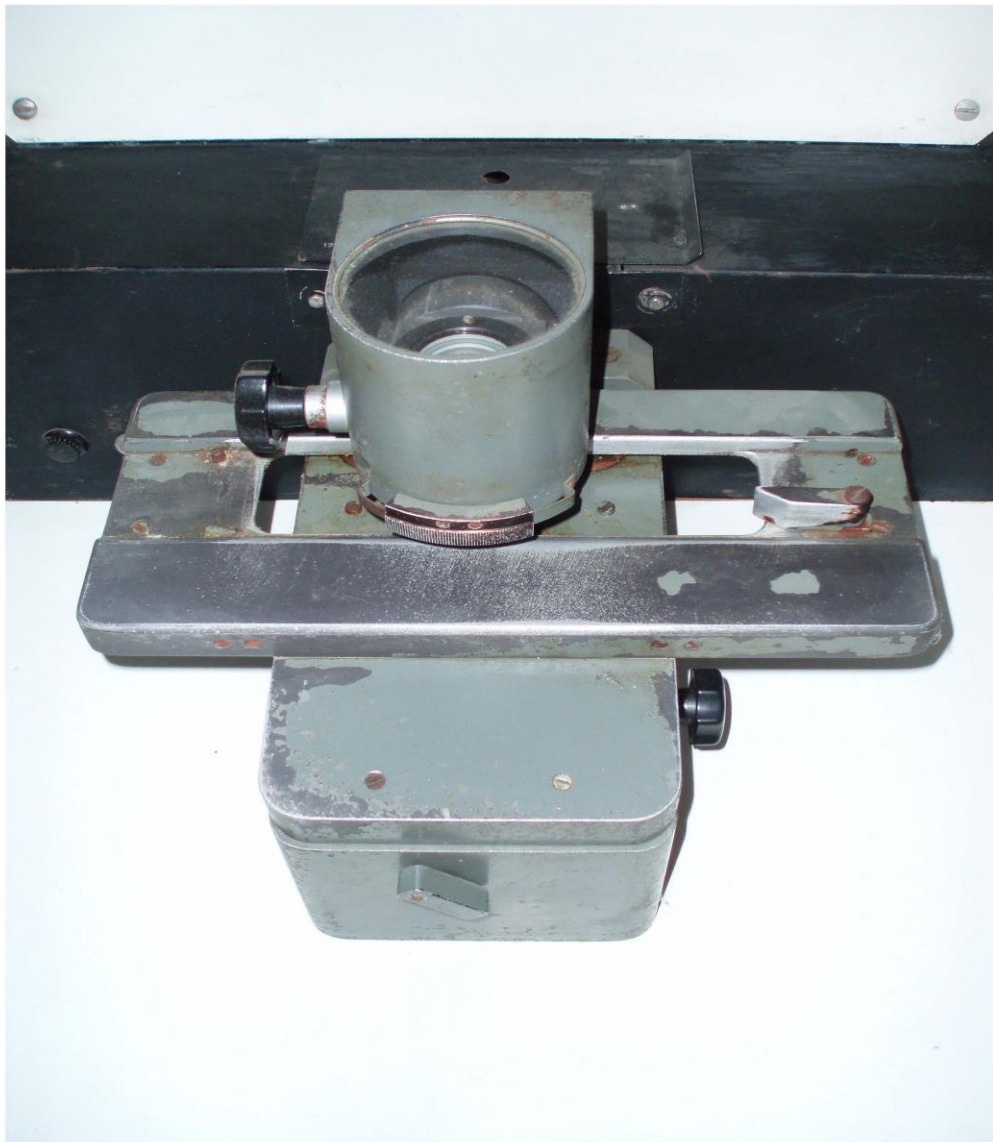
SISTEMA 2

Triquinoscopi projector de làmpada incandescent.

Marca Row Rathenow, model FF IV.

Data adquisició: desconeguda (anterior a l'any 1993)

Sistema òptic que proporciona 50x i 80x.

IMMOBLES/ESPAIS

En aquest apartat s'inclouen antics escorxadors municipals de titularitat dels ajuntaments i explotacions ramaderes d'animals domèstics (vaqueries i aviram, principalment) de propietat particular o de l'Administració, especialment les construïdes en els períodes de la Mancomunitat de Catalunya i de la II República espanyola. Les explotacions inventariades coincideixen amb el desenvolupament de l'avicultura científica (1896), el boví lleter (1950) i de la ramaderia intensiva d'altres espècies (1960 –inici de la fabricació i ús de pinsos compostos-). Aquestes construccions rarament estaran ara encara en actiu; han estat rehabilitades com a equipaments municipals (biblioteques, etc.), tal com s'indica. Una possibilitat real de reciclatge d'aquests edificis encara en desús per a una activitat alternativa similar actual, és la proposta que va fer el Grup de Treball de Caça, per aprofitar-los i engegar-los com a Establiments de Manipulació de Caça/EMC (Castelló d'Empúries -Alemany et al., 2005-) o com a renovats escorxadors comarcals de baix volum de sacrifici (Escorxador municipal de l'Armentera), fet que s'ha portat a terme en alguns casos com aquests.

Antic Escorxador municipal de Castelló d'Empúries (porta a l'esquerra), aleshores Establiment de Manipulació de Caça (2005). A la dreta (arcades), el Rentador públic

Fora de Catalunya, també trobem aquests escorxadors reconvertits: Zaragoza, Madrid (matadero de Legazpi),... La relació aquí presentada inclou només Catalunya i no es exhaustiva; per tant, la proposta de recerca és oberta:

- Escorxadors municipals.
 - Alt Empordà:
 - Agullana: equipament de la Comunitat de Caçadors d'Agullana.

<http://invarquit.cultura.gencat.cat/Cerca/Fitxa?index=0&consulta=&codi=38885>

- Cantallops: equipament de la Colla Senglar del poble.
- Castelló d'Empúries.
- Figueres (1907): de l'arquitecte Josep Azemar Pons. Modernista. Arxiu comarcal i sala d'exposicions.

<https://www.arquitecturacatalana.cat/ca/obres/escorxadors-municipal-de-figueres>

Equipament de la Colla del Senglar de Cantallops

- Anoia:
 - Capellades:
<https://patrimonicultural.diba.cat/element/escorxador-municipal-0>
- Bages:
 - Manresa (1906): de l'arquitecte Ignasi Oms i Ponsa. Modernista. Biblioteca del Campus Universitari de Manresa.
<https://www.arquitecturacatalana.cat/ca/obres/escorxador-municipal-de-manresa>
- Gironès:
 - Girona (1894): de l'arquitecte Martí Sureda i Vila. Enderrocat el 1991.
https://www.pedresdegirona.com/antic_escorxador.htm
- La Selva:
 - Caldes de Malavella (1928): de l'arquitecte Raimon Duran i Reinals . Racionalista. Deixalleria municipal.
<https://caldesdemalavella.cat/index.php/ca/ajuntament-ca-es/ajuntament-dependencies-ca-es/dependencies-antic-escorxador-ca-es>
 - Cassà de la Selva: espai jove l'Escorxador.
<https://www.cassa.cat/el-poble/joventut/inici-joventut-escorxador>
 - Llagostera: magatzem municipal.

- Santa Coloma de Farners: equipament per a entitats.
<https://www.scf.cat/ca/equipaments/1/1049-escorxador.html>
- Vidreres: modernista d'estil *moruno*. Punt d'informació turística.
<https://vidreres.cat/punt-dinformacio-turistic/>
- Osona:
 - Prats de Lluçanès (1908): de l'arquitecte A. Zaragoza. Modernista.
<https://www.cooltur.org/escorxador-municipal-de-prats-de-llucanes/>
- Maresme:
 - Canet de mar (1908): de l'arquitecte Eduard Ferrés i Puig. Modernista. Dependències de la Policia Local.
<https://www.canetdemar.cat/document.php?id=6417>
- Segrià:
 - Lleida (1918): de l'arquitecte Francesc de Paula Morera i Gatell. Teatre.
[https://ca.wikipedia.org/wiki/Escorxador_Municipal_\(Lleida\)](https://ca.wikipedia.org/wiki/Escorxador_Municipal_(Lleida))
- Vallès Oriental:
 - Sant Celoni (1925-1927): de l'arquitecte Josep Domènech Mansana. Biblioteca.
<https://www.arquitecturacatalana.cat/ca/obres/escorxador-municipal-de-sant-celoni>

Escorxador municipal de Sant Celoni (1925-1927)

- Altres, encara en peu o ja enderrocats [2/11/22]:
 - Barcelona, Badalona, Begues, Calella de Mar, Mataró, Vilafranca del Penedès, El Prat de Llobregat,...
 - Breda, l'Armentera, Palafrugell,...
 - Agramunt, Linyola, Torà,...
 - Tortosa, Montblanc,...

<https://www.poblesdecatalunya.cat/cerca.php?estil=7&d=1>

<https://www.google.com/search?q=escorxador+municipal&sxsr=ALiCzsbwnmdUMG6Z0q18nSiD-CqsOaJo9w:1667370412851&source=lnms&tbm=isch&sa=X&>

[ved=2ahUKEwjh0grp7o77AhWUFMAKHau9D4cQ_AUoAnoECAQQBA&cshid=1667370440420996&biw=656&bih=613&dpr=1](https://www.google.com/maps/@41.8544042,166737044,40z/data=!3m1!1e3!3m2!1s2ahUKEwjh0grp7o77AhWUFMAKHau9D4cQ_AUoAnoECAQQBA&cshid=1667370440420996&biw=656&bih=613&dpr=1)

- Explotacions ramaderes.
 - Alt Empordà:
 - Cantallops: cort de porcs.

Cantallops: cort de porcs (2022)

- Figueres: estables del Castell de Sant Ferran.
<https://castellsantferran.com/>
- Baix Llobregat:
 - Antiga Granja Experimental de Pinsos Hens. Centre IRTA-El Prat (DAAM), de la Generalitat de Catalunya.

- Barcelonès:
 - Barcelona: el colomar més antic (1600) es troba al carrer Formatgeria. Domicili particular (Theros, 2013).
- La Selva:
 - Hostalric:
 - Mas Ciurana (1940-1950): galliners de l'Avicultura científica.
<https://ddd.uab.cat/record/196451?ln=ca>
<https://ddd.uab.cat/record/233305?ln=ca>
 - Bonmatí: Mas Bonmatí (1920). Galliners amb parc i altres naus, en el jardí d'un habitatge particular.
 - Santa Coloma de Farners:
 - Casa Xifra: granja de vaques de llet. Escola Agrària Forestal (DAAM), de la Generalitat de Catalunya.
- Maresme:
 - Arenys de Mar: Real Escuela de Avicultura - Granja Paraíso (REOSA, 1896):
https://ddd.uab.cat/pub/artpub/2012/101734/bibinf_a2012m12n41p17.pdf
 - Tordera: granja Valloparada.
- Vallès Occidental:
 - Sant Cugat del Vallès: Granja Masó, de boví d'engreix (1960 aprox.).

- Santa Perpètua de Mogoda: Granja Soldevila (1920), modernista. Equipaments municipals.

<https://www.staperpetua.cat/el-municipi/turisme/llocs-dinteres/granja-soldevila.html>

- Torrebonica (Terrassa): de l'arquitecte Josep Domènech i Mansana, antic sanatori i després granja agrícola (1911), anys enrere propietat de l'Obra Social de la Caixa, amb un ramat d'ovelles de raça Ripollesa, que va passar a la Granja Experimental de la Facultat de Veterinària de la UAB.

<https://ca.wikipedia.org/wiki/Torrebonica>

- Vallès Oriental:

- Caldes de Montbui: Torre Marimon (1931), dels arquitectes Josep Borí i Jansana i Lluís Planas i Calvet, antiga Granja Model Experimental, de l'Escola d'Agricultura de Barcelona. Centre IRTA (DAAM), de la Generalitat de Catalunya.

<https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/torre-marimon>

- Cardedeu: Granja Viader (1925), de l'arquitecte Manuel Joaquim Raspall, noucentista amb detalls modernistes. Espai Marc Viader Bas.

- Ferrer i Alòs (2002) cita les antigues “explotacions ramaderes modernes”:

- Granja Paraíso, d'Arenys de Mar (1896). Avícola.
- Granja Sant Vicenç Ferrer. Bellestar (Noguera).
- Can Guitart (Vallès).
- Can Perelada (Terrassa, 1918). Conills.

- Fires ramaderes.

Les fires i mercats es celebraven normalment en espais oberts i les de equins i vacum, en rambles i lleres de rieres que travessaven els pobles i ciutats. Les seves antigues localitzacions són les masies al voltant de les quals es celebraven (hostal Roig, hostal del Vilar,...) i les eres de les cases de poble, a la fira de Salàs de Pallars (Farràs Grau et al., 2018).

<https://www.pallarsdigital.cat/noticia/15457/aixaldes-a-salas-hi-va-haver-una-fira>

- Per competència professional dels veterinaris oficials en productes d'origen animal (POA) i espectacles taurins.

- Mercats municipals:

- Maresme:

- Calella de Mar (1927): de l'arquitecte Jeroni Martorell. Noucentista.

<https://www.calella.cat/ciutat/guia-del-municipi/equipaments/mercat-municipal.html>

- Vallès Occidental:

- Molins de Rei (1935): de l'arquitecte Joan Gumà i Cuevas. Noucentista.

<https://www.molinsderei.cat/equipament/mercat-municipal-de-molins-de-rei/>

- Altres: Mollet del Vallès, Agramunt,... [2/11/22].

https://www.google.com/search?q=antic+mercat+municipal&sxsrf=ALiCzsZai0DgWzLydDb18BzrB-ai1yt7 A:1667371700877&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwiavsHP8477AhUFSEEAHtfa30Q_AUoAnoECAMQBA&biw=1366&bih=695&dpr=1

- Edificis monumentals.

Són principalment places de toros. Theros (2013) cita totes les places de toros de Catalunya:

 - Barcelona:
 - Plaça toros del Torín (la Barceloneta, 1834). Enrunada.
 - Plaça de les Arenes (1900). Centre comercial.
 - Plaça Monumental (1914). Sense activitat. La darrera a tancar (2011).

<https://ddd.uab.cat/record/196448?ln=ca>
 - [Vic: desapareguda. <http://www.vadebraus.com/la-placa-de-toros-de-vic/>]
 - Olot: Fires del Tura, antigament amb toros al carrer.
 - Tortosa.
 - Tarragona.
 - Finals del segle XIX:
 - Figueres.
 - Mataró.
 - Caldes de Montbui.
 - Girona: inexistent, construïda amb còdols del Ter.
 - Sant Feliu de Guíxols (1956).
 - Lloret de Mar (1962).
 - Tossa de Mar: la primera a tancar (1989).

Agraïments: Albert Martí Vadell, veterinari oficial (text i foto de la pàgina 5).

BIBLIOGRAFIA

- ALEMANY I CAPELLA A., VILA I PUIGDEVALL C., BELTRAN VILAGRASA J., FÀBREGAS I COMADRAN X., DOMÍNGUEZ I FONT M. 2005. Informe técnico-sanitari del sector de la carn de caça silvestre a la demarcació de Girona. Grup de Treball de Caça. Servei de Salut Alimentària. Serveis Territorials. Departament de Salut. Girona.
- FARRÀS GRAU F., JUANMARTÍ SOLÉ A., PUIG ANDREU R. M., SÁNCHEZ PELLICER J. 2018. Les eres de Salàs. Quaderns de fira, 4. Ajuntament de Salàs de Pallars – Garsineu. Tremp.
- FERRER I ALÓS L. 2002. La vida rural a Catalunya. Angle. Barcelona.
- THEROS X. 2013. Barcelona a cau d'orella. Comanegra - Ajuntament de Barcelona. Barcelona.